

Turbo stagnalis Baster, een nomenclatuurschets.

door

Dr. J. TH. HENRARD en Dr. F. P. KOUMANS.

Baster heeft voor het eerst de aandacht gevestigd op een klein, 4—4½ mm lang slakje, dat door hem het Drijf-Horentje genoemd werd en waarvan hij zegt dat het „in de zoute en brakke Kreeken, en ondiepe Putten der Meilanden, doch voornamentlijk aan de kanten van het zoogenaamde Kaasjes-Water, even buiten de stad Zirckzee voorkomt en schoon zeer gemeen en menigvuldig nog door niemand beschreven is”. Over den wetenschappelijken naam van dit dier nu, is veel gestreden, zoodat we in verschillende malacologische werken deze soort onder verschillende namen aantreffen. Behoorende tot het geslacht *Hydrobia* Hartmann (1821), wordt de naam *Hydrobia ventrosa* (Montagu) veel in de literatuur aangetroffen. Daarentegen gebruiken anderen den soortsnaam *stagnalis* zooals die door Baster gegeven is. Nu hebben we op het gebied der nomenclatuur een algemeene regel, die der prioriteit, waarbij we voor de zoologie uitgaan van een starting-point, waarvoor men aangenomen heeft het jaar 1758, waarin verscheen de Xde editie van Linné's *Systema Naturae*. De vóór dien tijd beschreven soorten hebben dus geen prioriteit en hunne namen hebben alleen historische beteekenis. Voor het aannemen van een naam die prioriteit bezit, geldt echter ook de voorwaarde, dat het dier, dat dien naam zal dragen, is te identificeeren. In ons geval nu van *Hydrobia stagnalis* is het een vaststaand feit dat de naam *Turbo stagnalis* van Baster de prioriteit heeft, daar deze naam door Baster is gegeven in zijn latijnsche uitgave „*Opuscula subseciva*, deel II, tweede stuk p. 77, Tab. VII, fig. IV”, in het jaar 1765. De *Turbo ventrosus* van Montagu in *Test. Brit.* p. 317. pl. XII, f. 13 is van het jaar 1803. Deze soort wordt ook wel *Paludestrina ventrosa* (Montagu) genoemd. De kwestie welk genus we moeten gebruiken kunnen we hier buiten beschouwing laten. Het gaat er hier alleen over welke soortsnaam Baster's Drijfhorrentje moet dragen. We komen dan

tot de tweede voorwaarde die gesteld moet worden aan de soortnaam, n.l. de identificeerbaarheid. Kennard en Woodward in hun Synonymy of the British non-marine Mollusca (1926), zeggen op p. 18, waar ze de *Turbo stagnalis* Baster behandelen, dat: „both description and figure are inadequate for determination. It has been identified with the *Turbo ulvae* of Pennant, but the sole species present to-day at the type locality (Zierikzee, near the mouth of the Scheldt) is *P. ventrosa* (Mon t.)” Zij zeggen verder: „Linné included it in the 12th ed. of his Systema Naturae (p. 1248, no. 697) as *Helix stagnalis*. Afterwards, noticing that he had already used the name (= *Limnaea stagnalis*), he altered it in manuscript in his own copy to *Helix Basteri*. Gmelin, in Linné's Syst. Nat. ed XIII (p. 3653, no. 119) changed the trivial name to *stagnorum*.”

Dat Linné in het jaar 1767 Baster's naam als *Helix stagnalis* overnam, bewijst opnieuw dat de naam *stagnalis* de prioriteit heeft, de eenige tegenwerping voor het geldig zijn dier naam is dus, dat de oorspronkelijke beschrijving niet in overeenstemming zou zijn met het dier dat we *Hydrobia stagnalis* zouden willen noemen. Nu zijn de oudere beschrijvingen in vele gevallen zeer kort en in vele punten weinig zeggend, doch in het geval van Baster's soort is de beschrijving in het geheel niet slechter of onduidelijker dan die van Linné zelf of die van zijn opvolgers. Baster nu beschrijft zijn dier in het latijn in een apart hoofdstuk over de *Turbo stagnalis*. Er zijn voor de identificeering slechts twee soorten die in aanmerking komen en wel *Hydrobia ventrosa* en *Hydrobia ulvae*, beiden in ons land algemeen te vinden, de eerste in brakwater langs onze kusten, de tweede in meer zout water en in zeewater. Beide soorten zijn voor degene die ze goed bestudeerd heeft, steeds gemakkelijk te onderscheiden, dikwijls reeds op het eerste gezicht. Doordat *H. ulvae* zeer zwak gewelfde windingen heeft met een zeer ondiepen naad, is het huisje sterk kegelvormig. *Hydrobia ventrosa* daarentegen heeft sterk gewelfde windingen door een diepe naad gescheiden.

Bovendien zijn er nog een aantal andere fraaie verschillen tusschen de beide soorten, zooals de vorm der mondopening en de navel; we kunnen deze verschillen verder laten rusten omdat ze door de oudere schrijvers niet worden gememoreerd. Met de gegevens over de windingen keeren wij dus nu terug tot Baster's beschrijving en zijn plaat. Deze laatste stelt voor onder fig. IVa en vergroot A en B, een linksgewonden slakkenhuisje; dit linksgewonden-zijn is in strijd met de waarneming, daar beide soorten rechts zijn gewonden. We kunnen dit echter gemakkelijk verklaren doordat het procédé destijds gevolgd bij reproductie, het spiegelbeeld gaf, zooals we ook zien in het fraaie boek van Seba waar een massa tropische horens links gewonden zijn afgebeeld.

Baster's figuren toonen het huisje met zeer bolle windingen, die als het ware worstvormig om het horentje loopen, ook is de top niet regelmatig spits toeloopend, doch naar boven toe met binnenwaarts gebogen zijlijnen en daardoor stompachtig. Deze kenmerken nu zijn absoluut duidelijke gegevens voor *Hydrobia ventrosa*, die *Hydrobia ulvae* uitsluiten. Baster's figuren stellen dus zeker de *H. ventrosa* voor. Nu zijn beschrijving. Behalve algemeene opmerkingen over de lengte, zijnde deze $1\frac{1}{2}$ lijn lang en half zoo breed, over het met slik en groen bevuild vlies (*periostrium*) en een en ander over de weeke deelen, zegt hij verder: „het heeft zes dikke kringen of draaiingen (windingen) die van de linker naar de rechter zijde dunder en dunder afloopen en in een stompe punt eindigen”. Deze bewoordingen doen zien dat het huisje rechtsgewonden was, de windingen bol waren en de top stomp was. Verder zegt hij: „in de lengte ziet men eenige zeer dunne rimpeltjes op het horentje” (dit zijn de groeilijnen). We zien dus ook uit de beschrijving, dat Baster dat dier beschreef en benoemde, hetwelk later van Montagu de soortnaam *ventrosus* verkreeg. Een belangrijke kwestie is bij deze nomenclatuurstudies ook de localiteit waar de soort is gevonden, de zoogenaamde type-localiteit. Ofschoon de exemplaren van Baster wel niet bewaard zullen zijn gebleven, weten we

toch zeer nauwkeurig de vindplaats van Baster's soort. Van belang is verder dat de omgeving van Zierikzee sedert Baster's tijd niet aan groote veranderingen heeft bloot gestaan daar de stad in belangrijkheid later zeer sterk is achteruitgegaan. Inderdaad is nu de *Hydrobia ventrosa* in het brakke water bij Zierikzee te vinden. Zooals bekend is komt de *Hydrobia ulvae* steeds in veel zouter water voor (boven 1 ‰), maar vooral in zeewater op het wier *Ulva Lactuca*.

We kunnen dus uit al de ons ten dienste staande gegevens concluderen dat zij met elkaar overeenkomen en dat de *Turbo stagnalis* van Baster zonder moeite is te herkennen en is het dus volkomen duidelijk geworden dat de *Hydrobia ventrosa* voortaan moet heeten *Hydrobia stagnalis* (Baster).

Summary.

The authors conclude that Baster's *Turbo stagnalis* has priority and that this little shell is as to the description and the plate quite identical with the shell, described by Montagu in the year 1803. In spite of the conclusions of different malacologists, they point out that the description and the plate of Baster belong to only one species and that at the same time *Hydrobia ulvae* is to exclude. They take it for granted that the shell has to bear the name of *Hydrobia stagnalis* (Baster), exactly described and figured in the year 1765 by the eminent author for whom this periodical is named.